

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17536899>

Саліхов Михайло,

Міністерство економіки, навколишнього середовища

та сільського господарства,

ORCID: 0009-0003-7356-5344, e-mail: mykhailosalikhov@gmail.com

## КЛАСТЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

**АНОТАЦІЯ.** У тезах розглянуто кластери як інструмент цифрової трансформації та інноваційного розвитку економіки України. На основі системно-структурного, аналітичного та порівняльного аналізу національних стратегічних документів (Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року, Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації МСП до 2027 року, Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності до 2030 року) оцінено роль кластерів у державній політиці. Виявлено розрив між стратегічними намірами та практичною реалізацією: відсутність єдиного координаційного механізму, дублювання функцій між органами влади, переважання декларативних формулювань без кількісних індикаторів, невизначеність джерел фінансування та слабкий регіональний вимір. Запропоновано рекомендації щодо створення міжвідомчого координаційного центру, ухвалення Концепції кластерного розвитку, підготовки єдиної дорожньої карти, уніфікації моніторингу та залучення фінансування ЄС і державно-приватного партнерства.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** кластери, кластерна політика, цифрова трансформація, інноваційний розвиток, державна стратегія, мале і середнє підприємництво, інноваційна екосистема, євроінтеграція.

**ВСТУП.** В умовах глобальних викликів і зміни політичного ландшафту Європейський Союз приділяє значну увагу розвитку кластерів як інструменту забезпечення регіонального добробуту, стимулювання інновацій, підвищення конкурентоспроможності та підтримки промислового зростання [1]. Водночас кластери дедалі частіше розглядаються як засіб досягнення ширших стратегічних цілей — зокрема здобуття технологічного суверенітету та зменшення зовнішньої залежності. Для України, що прагне інтеграції до європейського простору, впровадження сучасних підходів до формування та розвитку кластерів є одним із ключових напрямів структурних реформ.

**МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ.** Дослідження базується на аналізі національних нормативно-правових актів, що регламентують кластерну політику, із застосуванням системно-структурного, аналітичного та порівняльного методів. Це дозволило оцінити роль кластерів у цифровій трансформації економіки України та визначити проблеми реалізації державних стратегій у цій сфері.

**РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.** Сучасний етап економічного розвитку України характеризується зростанням ролі інноваційних підходів у структурних реформах та переходом до цифрової економіки. Формування кластерів розглядається як один із найефективніших механізмів стимулювання інновацій, інтеграції малого й середнього бізнесу в глобальні виробничі ланцюги, а також розвитку технологічних секторів. З огляду на це актуальним є аналіз стратегічних документів, які визначають політику держави у сфері інноваційного та цифрового розвитку, з метою виявлення узгодженості між ними, практичних інструментів підтримки кластерів і наявних прогалин у нормативно-організаційному забезпеченні.

Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності до 2030 року, ухвалена у 2019 році, визначає створення й підтримку інноваційних кластерів як один із ключових механізмів переходу до серійного виробництва інноваційної продукції [2]. Документ акцентує увагу на формуванні мережі конкурентоспроможних підприємств і організацій для співпраці з міжнародними високотехнологічними компаніями та участі в глобальних кластерах інноваційних компаній.

Водночас План заходів на 2021–2023 роки, розроблений для реалізації цієї Стратегії, не містив конкретних кроків щодо формування кластерів і не був пролонгований, що свідчить про розрив між стратегічними намірами та практичною реалізацією.

Більш конкретно питання кластерного розвитку відображено в *Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року* [3]. Документ визначає створення кластерів як середовища співпраці між підприємствами, науковими установами та закладами освіти, спрямованого на комерціалізацію розробок і підвищення конкурентоспроможності МСП. Стратегія також передбачає поглиблення співпраці між українськими та європейськими кластерами через спільні дослідницькі програми та тематичні заходи.

Паралельно ухвалена *Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року* розглядає кластери як системоутворюючий елемент національної інноваційної екосистеми [4]. Особлива увага в ній приділена створенню галузевих кластерів у сферах біотехнологій, агропродовольчих систем, напівпровідникових технологій, кібербезпеки та штучного інтелекту. Такий підхід відображає орієнтацію державної політики на формування високотехнологічних секторів, що мають стати драйверами цифрової трансформації економіки.

Однак реалізація цифрової стратегії базується на міжвідомчому підході із залученням численних органів влади (Мінцифри, Мінекономіки, МОН, МОЗ, НАН тощо), що створює ризики розпорошення відповідальності та брак єдиного центру координації. Крім того, операційна частина документа містить переважно декларативні формулювання на кшталт «створено умови» або «налагоджено співпрацю» без кількісних індикаторів результативності. Немає чітко визначених джерел фінансування, обсягів фінансової підтримки та механізмів залучення приватного сектору, що знижує потенціал практичного впровадження передбачених заходів і ускладнює оцінку їхньої ефективності.

Порівняльний аналіз стратегій показує, що обидва документи — як Стратегія МСП, так і Стратегія цифрового розвитку — визнають кластери важливим інструментом інноваційної політики. Водночас брак єдиного координаційного механізму, дублювання функцій між виконавцями (Мінекономіки, МОН, Мінцифри) та розбіжності у фокусі (регіональний у МСП і технологічний у цифровій стратегії) знижують узгодженість політики. Додатковим викликом є недостатній регіональний вимір цифрової стратегії та невизначеність фінансових механізмів її реалізації.

**ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.** Для підвищення ефективності державної політики у сфері кластерного розвитку доцільно:

- створити міжвідомчий координаційний центр із питань кластерного розвитку під головуванням Мінекономіки; розробити та ухвалити Концепцію кластерного розвитку в Україні, яка визначатиме стратегічні цілі, принципи, механізми координації, фінансові інструменти та систему моніторингу;
- підготувати єдину дорожню карту розвитку кластерів, що інтегрує ініціативи у сфері МСП з технологічними напрямками цифрової стратегії;
- уніфікувати систему моніторингу та запровадити кількісні індикатори ефективності;
- визначити сталі джерела фінансування, зокрема через програми ЄС (Horizon Europe, Digital Europe, COSME) та державно-приватне партнерство;
- розробити регіональні дорожні карти кластерів із конкретними учасниками, галузями та очікуваними результатами;
- посилити міжнародну складову цифрової стратегії, зокрема у сферах напівпровідників, штучного інтелекту та кібербезпеки.

Наявні стратегічні документи демонструють послідовність Уряду України у визнанні кластерів як ключового інструмента інноваційної політики. Проте їх реалізація потребує більшої узгодженості, фінансової визначеності та єдиної системи координації, що дозволить досягти реальної синергії між підтримкою МСП і розвитком економіки на базі передових технологій.

## ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Salikhov M.M. Policy on the Development of Innovation Clusters in the EU. Conclusions and Tasks for Ukraine. Statistics of Ukraine. 2025;109(2):30–9. [https://doi.org/10.31767/su.2\(109\)2025.02.03](https://doi.org/10.31767/su.2(109)2025.02.03)
2. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження від 10 липня 2019 р. № 526-р [Інтернет]. Київ: Кабінет Міністрів України; 2019 [цит. 2025 жовт 17]. Доступно з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>
3. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках: розпорядження від 30 серпня 2024 р. № 821-р [Інтернет]. Київ: Кабінет Міністрів України; 2024 [цит. 2025 жовт 17]. Доступно з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-p#Text>
4. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: розпорядження від 31 грудня 2024 р. № 1351-р [Інтернет]. Київ: Кабінет Міністрів України; 2024 [цит. 2025 жовт 17]. Доступно з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p#Text>

Salikhov Mykhailo,

Ministry of Economy, Environment and Agriculture,

ORCID: 0009-0003-7356-5344, e-mail: mykhailosalikhov@gmail.com

## CLUSTERS AS A TOOL FOR DIGITAL TRANSFORMATION AND INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF UKRAINE

**ABSTRACT.** The paper examines clusters as a tool for digital transformation and innovative development of Ukraine's economy. Using systemic-structural, analytical and comparative methods, the authors assess national strategic documents (the Innovation Development Strategy until 2030, the SME Recovery, Sustainable Development and Digital Transformation Strategy until 2027, and the Digital Development of Innovation Activity Strategy until 2030) and the role assigned to clusters in state policy. The study reveals a gap between strategic intentions and practical implementation: the lack of a single coordination mechanism, overlapping mandates among executive bodies, predominantly declarative wording without quantitative performance indicators, undefined funding sources, and a weak regional dimension. Recommendations are proposed: establishing an interagency cluster coordination centre, adopting a national Cluster Development Concept, drafting a unified cluster roadmap, unifying monitoring, and securing sustainable funding through EU programmes and public-private partnership.

**KEYWORDS:** clusters, cluster policy, digital transformation, innovative development, state strategy, small and medium-sized enterprises, innovation ecosystem, European integration.